

УДК 351.84

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Мішина Світлана Володимирівна, к.е.н., доцент, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Мішин Олександр Юрійович, к.е.н., доцент, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація – розглянуто сутність поняття “соціальні послуги”; проаналізовано законодавче забезпечення щодо системи надання соціальних послуг; систематизовано проблеми та обґрунтовано напрями розвитку сфери надання соціальних послуг в Україні.

Ключові слова – система надання соціальних послуг, соціальне замовлення, соціальне інспектування, соціальна послуга, соціальна сфера.

Україну не можна назвати соціально орієнтованою державою, пріоритетним напрямом розвитку якої є соціальне благополуччя кожної особистості та домогосподарства. Переорієнтувати соціальну політику наша держава матиме змогу за умови належного рівня соціально-економічного розвитку. Проте, навіть в умовах обмеженості фінансування завжди є можливості для розвитку соціальної сфери, в тому числі і системи надання соціальних послуг.

Питання надання соціальних послуг та підвищення їх якості знайшли відображення в працях таких вчених як: Дубич К. [1], Кривобок Ю. [2], Матяж С. [3], Тофтисова-Матерон Р. [5]. Проте подальшого дослідження потребує систематизація проблем розвитку системи соціальних послуг в Україні та напрямів їх вирішення.

Метою дослідження є обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку сфери соціальних послуг в Україні.

Закон України “Про соціальні послуги” [4] визначає організаційні й правові основи надання соціальних послуг особам, що перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги.

Згідно цього Закону соціальні послуги – комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних і інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи або індивідів, що перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відновлення їхньої життєдіяльності, соціальної адаптації й повернення до повноцінного життя [4]. При цьому під складними життєвими обставинами слід розуміти обставини що об’єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може перебороти самостійно (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв’язку зі старістю або станом здоров’я, самотність, сирітство, безпритульність, відсутність житла або роботи, насильство, зневажливе ставлення й негативні відносини в сім’ї, малозабезпеченість, психологічний або психічний розлад, стихійне лихо, катастрофа [4].

Суб’єктами, що надають соціальні послуги, можуть бути “підприємства, установи, організації та заклади незалежно від форми власності та господарювання, фізичні особи – підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб’єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги”. В свою чергу до недержавного сектору відносять «громадські, благодійні, релігійні організації та фізичні особи, діяльність яких пов’язана з наданням соціальних послуг” [4].

В Україні згідно законодавства державні та недержавні організації можуть надавати певні види соціальних послуг. Їх перелік, складений на основі опрацювання джерела [4] наведено в табл. 1.

Таблиця 1
Види соціальних послуг (за джерелом [4])

Вид послуг	Характеристика
Соціально-побутові	забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, засобами малої механізації, здійснення соціально-побутового патронажу, соціально-побутової адаптації, виклик Лікаря, придбання та доставка медикаментів
Психологічні	надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або реабілітації,
Соціально-педагогічні	виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація індивідуального навчального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної діяльності залучення до роботи різних закладів, громадських організацій
Соціально-медичні	консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія
Соціально-економічні	задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій
Юридичні	надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо)
Послуги з працевлаштування	пошук підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи
Інформаційні	довідкові та просвітницькі послуги для вирішення складної життєвої ситуації; поширення об'єктивної інформації про види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги)

Згідно Закону України “Про соціальні послуги” [4] здається зрозумілою процедура організація надання соціальних послуг, проте це не є гарантією відсутності проблем та недоліків у цій сфері.

Проблеми розвитку системи соціальних послуг знайшли розгляд у праці Дубич К. В. [1, с. 215], яка виділяє такі блоки проблем: законодавча та нормативно-правова неврегульованість надання соціальних послуг; неефективність і нераціональність у підходах до фінансування та управління; монополізація державою ринку соціальних послуг і розподілу замовлень; недостатність механізмів впровадження норм правових актів. За результатами аналізу літературних джерел та управлінського консультування авторами було систематизовано перелік проблем, що виникли в розвитку системи надання соціальних послуг в Україні. Серед них виділено такі як:

низька якість соціальних послуг, що надаються незахищеним верствам населення;

брак державного фінансування для здійснення якісного надання соціальних послуг;

необґрунтований перелік соціальних послуг, що не включає більшості життєво необхідних соціально незахищеним верствам населення послуг;

відсутність чіткого розуміння поняття “соціальна послуга”;

відсутність системи контролю та моніторингу якості соціальних послуг;

низький рівень охоплення населення системою надання соціальних послуг.

Цей перелік проблем в розвитку сфери надання соціальних послуг вимагає від Міністерства соціальної політики, місцевих органів виконавчої влади та громадських організацій спільної роботи у напрямі розробки заходів щодо удосконалення системи надання соціальних послуг. Доволі детально заходи щодо вирішення проблем функціонування системи надання соціальних послуг висвітлено в праці Кривобок Ю. В. [2, с. 99].

Як на думку авторів, серед напрямів удосконалення та розвитку сфери надання соціальних послуг в Україні слід виділити:

1) удосконалення законодавчого забезпечення в сфері надання соціальних послуг,

тобто ліквідація розбіжностей в трактуванні понять, формуванні переліку соціальних послуг, які надані в різних законодавчих актах;

2) розробка дієвих механізмів залучення недержавних організацій до надання соціальних послуг, що дозволить знизити фінансове навантаження на державу;

3) розробка науково обґрунтованої методики розрахунку граничної вартості соціальної послуги, що дозволить підвищити якість соціальної послуги, оскільки сьогодні вирішальну роль у вирішенні цього питання відіграють соціальні інспектори;

4) уточнення переліку соціальних послуг для різних категорій соціально незахищеного населення, що дозволив би максимально врахувати потреби та проблеми цих верств населення;

5) розвиток та посилення контролюючої ролі інституту соціального інспектування, що дозволить максимально врахувати життєву ситуацію населення, що потребує соціальних послуг;

6) розробка механізму переходу держави від фінансування певних установ, які надають соціальні послуги, до фінансування вартості наданих соціальних послуг, що дозволить підвищити ефективність використання державних коштів в соціальній сфері;

7) всебічний ґрунтовний аналіз діяльності продуцентів соціальних послуг, що дозволить обґрунтувати пріоритетні напрями удосконалення організації їх роботи;

8) впровадження практики здійснення соціальних замовлень, що дозволить розширити спектр та підвищити якість соціальних послуг за умови мінімізації витрат на їх надання;

9) розвиток міжсекторального співробітництва між державними та недержавними організаціями, продуцентами соціальних послуг, що дозволить виробити єдину злагоджену систему надання соціальних послуг.

Таким чином, науковим результатом даного дослідження є обґрунтування напрямів розвитку сфери соціальних послуг в Україні,

що дозволить підвищити якість соціальних послуг, ефективність використання державних коштів та створити передумови для залучення недержавних організацій до надання соціальних послуг.

Перспектива подальших наукових досліджень у даному напрямі полягає в розробці організаційно-економічного механізму управління системою надання соціальних послуг.

Список використаної літератури

1. Дубич К.В. Реформа соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження / К.В. Дубич // Вісник Національної академії державного управління. – 2013. – № 1 (28). – С. 211 – 218.
2. Кривобок Ю. В. Соціальні послуги у системі соціального захисту: проблеми та перспективи удосконалення в Україні / Ю.В. Кривобок // Політичний менеджмент. – 2012. – №1-2. – С. 97 –102.
3. Матяж С. В. Роль недержавних організацій у вирішенні проблем у соціальній сфері в Україні / С. В. Матяж, А. А. Гуріна // Молодий вчений. – 2014. – № 7(2). – С. 169–172.
4. Про соціальні послуги : Закон України від від 19.06.2003 № 966-IV із змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – С. 358.
5. Тофтїсова-Матерон Р. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах / Р. Тофтїсова-Матерон, М. Дімітрова, К. Ньюмен : [ТАСІС Проект «Посилення регіональних соціальних служб в Україні»]. – К. : грудень, 2006. – С. 127–144.

Автори

Мішина Світлана Володимирівна, доцент кафедри економіки та соціальних наук, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (svitlana.mishyna@m.hneu.edu.ua)

Мішин Олександр Юрійович, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (majmsvmaa@ukr.net).

Тези доповіді надійшли 31 січня 2018 року.

Опубліковано в авторській редакції.